

ΔΗΜΗΤΡΗΣ Κ. ΖΑΝΝΑΣ Ο Άρχοντας της Μακεδονίας

Ο Δημήτρης Κ. Ζάννας υπήρξε ευπατρίδης. Άρχων της Μακεδονίας. Και, κατά τα πατρώα μας, κοσμοπολίτης επειδή ακριβώς ήταν εγκρατής Έλλην και συνειδητός πολίτης. Πιστός στρατιώτης, θερμός πατριώτης, παραμένει οδηγός στους χαλεπούς καιρούς μας. Ανιδιοτελής και γενναιόδωρος, γενναίος και ταπεινός είναι δια βίου αγάπη. Είναι διακονία. Είναι η Ιστορία. Αφιερώθηκε στην Πατρίδα. Υπερασπίστηκε τη Μακεδονία και τη Δημοκρατία. Υπηρέτησε τον πάσχοντα άνθρωπο και την κοινωνία. Ευεργέτησε τη νεολαία. Αγάπησε τη γενέτειρα Θεσσαλονίκη. Εμείς οι Μακεδόνες τον κρατούμε στην καρδιά μας. Μας θερμαίνει και μας εμπνέει.

Ορμώμενος ψηλά από τον Όλυμπο αφομοίωσε τον ευρύτατο ορίζοντα του Ελληνισμού και κινήθηκε πάντοτε πλατειά προς τα υψηλά. Γεννήθηκε, άλλωστε, μέσα στον αγώνα τον καλόν, τον εβίωσε κατάσαρκα και τον έδωσε όρθιος σε όλα τα πεδία καθ' όλη τη μακρά και γόνιμη ζωή του. Από γεννησιμιού του το 1920 στη Θεσσαλονίκη τα είχε όλα και τα αύξησε: πλούτη, όνομα, παιδεία, ισχυρούς δεσμούς και προ πάντων αρχοντιά. Μα, επειδή ήταν άρχοντας, φέρθηκε αρχοντικά. Τα έδωσε στην Πατρίδα όλα και τράβηξε μπροστά μέσα στη φωτιά και στη φτωχολογιά. Ήθελε έναν άλλον Κόσμο. Κόσμο βαθύτατα ελληνικό γιατί ο Ελληνισμός είναι Πολιτισμός. Κόσμο αλληλέγγυο και ειρηνικό, εργατικό και παραγωγικό, δημοκρατικό και ελεύθερο. Κόσμο, δηλαδή, εναρμόνιο με τις αυτοφύεις ελληνικές αξίες. Κι αυτός, ταπεινός πιστός διάκονος του Κόσμου τούτου, διακόνησε πιστά τα ζωτικά ζεύγη αξιών: αλληλοπεριχώρηση των διαφορετικών και ιδιοπροσωπία' αλληλεγγύη και άμιλλα' ελευθερία και καθήκον. Καθήκον' καθήκον πάντοτε, παντού και εν παντί.

Εξ άλλου ένιωθε πως πάντοτε χρωστούσε τα πάντα στους πάντες. Επί πλέον όφειλε την καλήν απολογία στους κεκοιμημένους και στους περιλειπομένους της μεγάλης πατρογονικής του φάρας. Ήσαν σπουδαίοι Έλληνες. Σημάδεψαν τον Μακεδονικό Αγώνα και πρωταγωνίστησαν στην Ιστορία της Ελλάδος.

Ο ομώνυμος παππούς του Δημήτριος Κ. Ζάννας, κορυφαίος ιατρός από το Λιβιάδι του Ολύμπου, διηύθυνε τον Μακεδονικό Αγώνα στο βιλαέτι της Θεσσαλονίκης. Ήταν ο Πρόεδρος του Εκτελεστικού. Θυμάμαι όσα μου αφηγήτο Γεώργιος Μόδης. Ιατρός του Βαλή Θεσσαλονίκης ο ντοκτόρ μπέης είχε το αρχοντικό του εδώ αντίκρυ, στη λεωφόρο Χαμηντιέ. Έγραφε, λοιπόν, ρετσέτες, δηλαδή συνταγές, που οι ασθενείς του παρέδιδαν στο αντικρυστό του φαρμακείου του Κένα από τον Ασπροπόταμο. Τότε τα φάρμακα τα κοπανούσαν στο γουδί, σύμφωνα με τη συνταγή. Ο Κέννας έδιδε το φάρμακο και κρατούσε τη ρετσέτα. Έρχονταν άλλος ασθενής του Ζάννα. «Έρχομαι από το χωριό τάδε» Ο φαρμακοποιός εννοούσε. Έφτιαχνε το φάρμακο και του το έδιδε τυλιγμένο στο χαρτί. Η διαφορά είναι ότι οι ασθενείς ανήκαν στο δίκτυο του Αγώνα, ότι το φάρμακο ήταν κοπανιστά φασόλια, ότι οι ρετσέτες ήταν εντολές του Εκτελεστικού και τύλιγαν το «φάρμακο».

Ο πατέρας του Δημήτρη Κωνσταντίνος Δ. Ζάννας, πρωτότοκος γιος του ιατρού, μετέφερε τον οπλισμό και τους Μακεδονομάχους στο Βέρμιο και στα Πιέρια από τα θρυλικά Παλατίτσια όπου οι δύο θείοι του από το Λιβιάδι Σωτήριος και Κωνσταντίνος Παπαγεωργίου, αδέρφια της μητέρας του Ελένης, κατείχαν στην κοιλάδα του Αλιάκμονος ένα μεγάλο οικογενειακό, που είχαν καταστήσει καταφύγιο και ορμητήριο των Μακεδονομάχων. Εκεί περιέθαλπαν, διακινούσαν, τροφοδοτούσαν και οδηγούσαν τα σώματα των Μακεδονομάχων προς την Κεντρική Μακεδονία και το Ρουμλούκι από τον Όλυμπο, τα Πιέρια και τις ακτές του Θερμαϊκού. Αγράμματοι και συχνά αλλόγλωσσοι γηγενείς Μακεδόνες διέσωζαν από γενιά σε γενιά επί δυο

χιλιάδες χρόνια την Ιστορία εγγεγραμμένη στο τοπωνύμιο. Αμάχητη η λαϊκή μνήμη. Παλατίτσια σήμαινε τα Παλάτια των Μακεδόνων Βασιλέων εκεί δίπλα στις Αιγές την πρώτη πρωτεύουσα των Μακεδόνων Βασιλέων. Οι γραμματιζούμενοι, που ο Ίων Δραγούμης ονόμαζε σαρκαστικά οι Βραχμάνες του Γένους, λoidωρούσαν, βέβαια. Εκεί, όμως, απεκάλυψε τα Παλάτια, τους Βασιλικούς Τάφους και τις Αιγές ο Μανόλης Ανδρόνικος το 1977.

Ο θείος του πατέρα του Αλκιβιάδης Μάλτος από το Μοναστήρι, σύζυγος της Ιφιγένειας Δ. Ζάννα, μετείχε το Εκτελεστικό του Αγώνα με το περίστροφο στο χέρι. Με το περίστροφο στο χέρι ενεργούσαν επίσης ο Τορνιβούκας και ο Βόγας. Διότι τότε οι πρώτοι έπεφταν πρώτοι στη φωτιά του αγώνα. Βαρύτιμα έπιπλα του Μάλτου κοσμούν τώρα το Μουσείο του Μακεδονικού Αγώνα. Τα χάρισε ο Δημήτρης.

Ο θείος του Αλέξανδρος Δ. Ζάννας, δευτερότοκος γιός του ιατρού, εβίωσε παιδί τον Μακεδονικό Αγώνα στο πατρικό του σπίτι και στα Παλατίτσια. Μικρός το 1903, κατά την εξέγερση του Ήλιντεν στη Μακεδονία, φωτογραφήθηκε ζωσμένος τα άρματα μέσα στην τουρκοκρατούμενη Θεσσαλονίκη! Οι αναμνήσεις του από τον Μακεδονικό Αγώνα και το οικογενειακό του αρχείο οδήγησαν την πεθερά του Πηνελόπη Δέλτα στα «Μυστικά του Βάλτου» που γαλούχησαν γενεές νέων Ελλήνων.

Φοιτητής στη Γερμανία εκείνον τον λαμπρό Οκτώβριο του 1912 ο Αλέξανδρος διέκοψε τις σπουδές του, έτρεξε εθελοντής και πολέμησε μπροστά από τις εμπροσθοφυλακές του Στρατού με το σώμα του Μακεδονομάχου Ματαπά. Ανήμερα του Αγίου Δημητρίου, πρωί πολύ πριν παραδοθεί η πόλη, πρώτος ο Αλέξανδρος -τι όνομα!- εισήλθε έφιππος στη Θεσσαλονίκη και εξασφάλισε καταλύματα του Στρατού. Αυτός ύψωσε πρώτη φορά την ελληνική σημαία στον Λευκό Πύργο. Το 1916 πρωταγωνίστησε στο Κίνημα Εθνικής Αμύνης με τον Ελευθέριο Βενιζέλο. Πολέμησε αεροπόρος στη Μικρασιατική Εκστρατεία.

Επανελλημμένα βουλευτής Θεσσαλονίκης με το κόμμα των Φιλελευθέρων. Πρώτος Υπουργός Αεροπορίας. Σύζυγός του η Βιργινία, θυγατέρα της Πηνελόπης Δέλτα.

Ο πατέρας του Δημήτρη Κωνσταντίνος πολέμησε εθελοντής στους Βαλκανικούς Πολέμους. Στην πολιορκία του Μπιζανίου το 1913 εξαγόρασε από τον Μινεϊκό τα σχέδια του οχυρού και τα παρέδωσε στον Αρχιστράτηγο Διάδοχο Κωνσταντίνο που έτσι εξεπόρθησε το άπαρτο Μπιζάνι. Γι' αυτό του απονεμήθηκε ο Μεγαλόσταυρος του Βασιλικού Τάγματος Γεωργίου Α'. Ανέλαβε Πρόεδρος του Ελληνικού Σταυρού. Όταν το 1931 ο καταστροφικός σεισμός της Ιερισσού ερήμωσε τον τόπο, ο Κωνσταντίνος περιέθαλψε τους σεισμοπαθείς και κατηύθυνε ταχύτατα την ανοικοδόμηση της Χαλκιδικής. Κατά το Έπος του Σαράντα βρέθηκε στην πρώτη γραμμή με τον Ερυθρό Σταυρό και τις εθελόντριες Αδελφές. Περιέθαλψε τους τραυματίες ήρωες. Κατά τον λιμό του 1941 μοίρασε τρόφιμα στους Θεσσαλονικείς. Θυμάμαι παιδί στο λιμάνι να καταπλέει λευκό εκείνο το σωτήριο πλοίο με τον κόκκινο σταυρό που μας έστελναν οι ουδέτερες χώρες Σουηδία, Ελβετία και τότε-πότε η Τουρκία. Ο Ζάννας παρελάμβανε το πολύτιμο φορτίο και το μοίραζε.

Τότε πατέρας και γιός συναντήθηκαν στον δρόμο του καθήκοντος. Το μήλο έπεσε κάτω από τη μηλιά όπως και το προηγούμενο. Ο Κωνσταντίνος και ο γιός του Δημήτρης πήραν μέρος στην Εθνική Αντίσταση. Σε άμεση επαφή με το Συμμαχικό Στρατηγείο της Μέσης Ανατολής οργάνωσαν τη διαφυγή των αξιωματικών, τον εξοπλισμό των ανταρτών και πλήρη δίκτυα πληροφοριών συνεργαζόμενοι στενά με τον θρυλικό λόρδο Τζέλικο. Μετά την απελευθέρωση ο Κωνσταντίνος Ζάννας εκπροσώπησε τις φιλανθρωπικές οργανώσεις Ηνωμένων Πολιτειών, Σουηδίας και Ελβετίας στη Θεσσαλονίκη. Μαζί με τον γιό του Δημήτρη εργάστηκαν εθελοντικά,

σκληρά και αποτελεσματικά για να ανασυγκροτηθεί η Μακεδονία στα ερείπια των Πολέμων, να επανέλθει η ζωή στα ερημωμένα χωριά, να βρουν στοργή τα ορφανά και τα τυφλά παιδιά της θύελλας, να καρπίσει πάλι η ματωμένη γη. Μοίρασαν τρόφιμα, φάρμακα και ρούχα στη φτωχολογιά. Άνοιξαν νέους ορίζοντες στην αγροτιά. Στη Θεσσαλονίκη αναδιοργάνωσαν τα τέσσερα νοσοκομεία της, το Γηροκομείο και τη Σχολή Τυφλών. Συμμάζεψαν τα ορφανά και τα τυφλά παιδιά.

Όλα αυτά κι άλλα πολλά ο Δημήτρης τα κρατούσε μυστικά. Δεν μίλησε ποτέ γι' αυτά. Και, άμα τον ρωτούσα, απαντούσε πάντα σταθερά:

- Άσ' τα τώρα αυτά. Περασμένα, ξεχασμένα. Κοίτα τι κάνουμε τώρα.
- Τι να ξεχάσουμε, ρε Καράβλαχε; Την Ιστορία;
- Έλα, τώρα. Όλο υπερβάλλεις.

Υπήρξε δια βίου η υπερβολή της μετριοφροσύνης όταν σε κάθε βήμα του, σε όλη τη ζωή του η προσφορά του στο Γένος υπερέβαλε την φαντασία. Κάποτε έσκασε και το μεγάλο μυστικό του. Ανακηρύχθηκε Δίκαιος των Εθνών. Τον κάλεσαν στο Ισραήλ, του εξέφρασαν την ευγνωμοσύνη του Εβραϊκού Λαού και, εκεί, στην Ιερουσαλήμ, στον ιερό λόφο της Σιών, φύτεψε μιαν ελιά. Έτσι μάθαμε τότε ότι στην Κατοχή, αυτοί και νεαροί συμμαχητές του όπως ο αδελφός του Στέργιος και ο Γιώργος Κονιόρδος, έπαιξαν κορώνα-γράμματα το κεφάλι τους και έσωσαν από το Ολοκαύτωμα Εβραίους αδελφούς μας Θεσσαλονικείς. Πώς να τα κρύψει πια; Ακόμη κι όταν δημοσιεύθηκαν αυτά, ντρέπονταν να τα πει! Τον συνόδευε δια βίου η αιδώς.

- Ε, καλά τώρα! Υπερβάλλεις. Τι έκανα, δηλαδή; Να τους αφήναμε έτσι, να τους πάνε στον χαμό; Δικοί μας άνθρωποι ήταν.

- Α, τόσο απλά.

Τόσο απλά. Δεν έκρυβε μόνον τα μυστικά. Έκρυβε ακόμη και τα φανερά. Τόσο ταπεινός. Και τόσο άρχοντας. Πριν 16 και βάλε χρόνια, έγραφα το βιβλίο μου *Αρμάνοι οι Βλάχοι* και του ζήτησα μερικές φωτογραφίες του οικογενειακού του αρχείου. Αυτός όλο ναι και ναι αλλά ποτέ οι φωτογραφίες ούτε οι πληροφορίες. Φωνές εγώ, ναι-ναι αυτός και πάλι τίποτε. Οπότε, από τον πολύ σαματά, μια μέρα νάσου ο από μηχανής θεός. Ονομάζονταν Κρίτων Κανέβας, Θεός συγχωρέστον. Κρυφά μου λέει:

- Άφησέ τον. Ποτέ δεν θα τις φέρει. Θα σου τις κλέψω εγώ.

Τις έφερε πράγματι. Αλλά πώς τις έκλεψε; Πώς μπήκε σε ξένο σπίτι; Δεν ήταν ξένο, όμως. Ήταν το δικό του. Και νάσου πάλι άλλο μυστικό. Όταν τα καράβια ξέβρασαν την μεγάλη προσφυγιά της Μικρασιατικής Καταστροφής, ο πατέρας Κωνσταντίνος Ζάννας μάζεψε ένα ορφανό παιδί και το μεγάλωσε σπίτι σαν γιό ισότιμο με τους γιούς του Δημήτρη και Στέργιο. Ήταν ο Κρίτων. Έμειναν αχώριστοι. Του έλεγα:

- Από πού ως πού, ρε Βλάχε, τέτοια κολλεγιά με Πόντιο;

- Ε, από τα παλιά.

Όταν πέθανε ο Κρίτων, ο γιός του, ο Σωκράτης, τηλεφωνεί του Ζάννα.

- Νονέ, να σου διαβάσω το αγγελτήριο;

- Βέβαια. Γράψε από κάτω «ο φίλος του».

Σε πέντε λεπτά τηλεφωνεί του μικρού Καννέβα:

- Σωκράτη, γράψε «ο αδελφός του Δημήτρης Ζάννας»

Αυτός κοντολογίς ήταν ο Δημήτρης Κ. Ζάννας. Σε όλη την μακρά και τόσο γόνιμη ζωή του υπερασπίστηκε την Πατρίδα. Αγωνίστηκε να την θεραπεύσει και να την κάνει νέα. Γι' αυτό οι νέοι υπήρξαν η μεγάλη διακονία του. Η αγρυπνία του.

Από το πηδάλιο και το πλήρωμα της Σχολής Τυφλών, της Αμερικανικής Γεωργικής Σχολής, του Αμερικανικού Κολλεγίου Ανατόλια, της ΧΑΝ, του Ναυτικού

Ομίλου, του Μουσείου Μακεδονικού Αγώνα, του Κέντρου Επιστημονικής Τεκμηρίωσης της Ιστορίας της Μακεδονίας δίδαξε και άσκησε τους νέους να γίνουν *καλοί καγαθοί πολίτες*. Ήταν ο Καλός Σπορεύς. Και σπόρος του οι νέοι *επί την γην την αγαθήν*, την μακεδονική.

Προσέφερε εκ του περισσεύματος της καρδιάς του. Χάρισε στην ακίβδηλη Ιστορία το Μουσείο του Μακεδονικού Αγώνα. Είναι το ιστορικό κτίριο του Γενικού Προξενείου της Ελλάδος από όπου το 1904-1908 ο Λάμπρος Κορομηλάς διηύθυνε τον Μακεδονικό Αγώνα σε συνεργασία με τον παππού Δημήτριο Κ. Ζάννα. Στέγαζε πολλά χρόνια ένα Δημοτικό Σχολείο και μόνον, μετά τον σεισμό του 1878, το κτίριο κηρύχθηκε διατηρητέο. Ο Δημήτρης και μια χούφτα τότε μνήμονες Μακεδόνες ζητήσαμε να γίνει Μουσείο του Μακεδονικού Αγώνα. Αλλά οι γονείς των μαθητών και κοντά τους εκατοντάδες άλλοι απαιτούσαν να ξαναγίνει Σχολείο. Κατέβαιναν σε διαδηλώσεις κάθε μέρα. Επί κεφαλής αυτών μερικοί που τώρα παριστάνουν τους σύγχρονους Μακεδονομάχους. Έχω τις φωτογραφίες. Τέλος πάντων!

Τότε είναι η μοναδική φορά που ο Δημήτρης δαπάνησε το κεφάλαιο των στενών προσωπικών δεσμών του. Ο Κων. Γ. Καραμανλής ήταν Μακεδών και τον τιμούσε. Τον είχε ορίσει Δήμαρχο Θεσσαλονίκης στην κρίσιμη Μεταπολίτευση το 1974. Πέτυχε, φυσικά. Με τον Καραμανλή στο 1982 εγκαινίασαν το Μουσείο στο οποίο δώρησε μέρος της περιουσίας του και όλα τα οικογενειακά κειμήλιά του. Αλλά, μετά 30 χρόνια, το Μουσείο περιήλθε σε μεγάλη οικονομική δυσχέρεια. Το αιμοδοτούν οι δύο Γνωστοί Χ Χαϊτογλου-Χατζόπουλος και δεκάδες μικροί αρωγοί. Το Κράτος έπαψε να επιχορηγεί την Ιστορία του στη Μακεδονία. Μου τηλεφωνεί ο Δημήτρης:

- Τα έχεις καλά με το Υπουργείο Εξωτερικών γιατί το κρατάς στο Μακεδονικό. Πες τους ότι ξέχασαν να μας στείλουν την βοήθεια.

- Εσύ τα λες αυτά; Τηλεφώνησε του Μικρού να το κάνει διαμιάς.

«Μικρός» ήταν ο Αντώνης Σαμαράς. Πρωθυπουργός. Ανεμιάς του. Εγγονός του Αλεξάνδρου Δ. Ζάννα. Ο Δημήτρης τον στεφάνωσε και τον στήριξε. Μα με κόβει:

-Α, αυτά δεν γίνονται. Εγώ δεν βάζω μέσα!

Δώρησε στην Αμερικανική Γεωργική Σχολή το πρότυπο κτήμα του, 600 εύφορα στρέμματα στον Αξιό. Σχολές και Μουσείο στο πατρογονικό Λιβάδι. Εκεί ψηλά στον Όλυμπο, από όπου πριν 200 χρόνια κίνησε και εισήλθε στην αθανασία ο Γεωργάκης Ολύμπιος, ανήγειρε κατά τα πατρώα μας και μίαν ωραία κρήνη να τρέχει νύχτα-μέρα, να μας μιλάει *η παγά λαλέουσα* του Γένους. Αυτός υπήρξε ο Δημήτρης μας. Άρχων.

Πριν δύο χρόνια έφυγε από τον Κόσμον τούτον που τόσο υπηρέτησε κι αγάπησε. Αλλά η ψυχή του μένει στη Μακεδονία, πνέει στα πανιά των ιστοδρόμων στον Θερμαϊκό, μας δυναμώνει και μας γαληνεύει. Εδώ μέσα όλα μιλούν γι' αυτόν. Παντού μιλούν για τον Δημήτρη Κ. Ζάννα. Το υψηλό παράδειγμά του, το ήθος του, ο θερμός πατριωτισμός του μένει οδηγός στους χαλεπούς καιρούς μας. Και εμείς οι Μακεδόνες είμαστε εδώ. Τον ευγνωμονούμε.

Νικόλαος Ι. Μέρτζος

Θεσσαλονίκη, Παρασκευή 16 Οκτωβρίου 2015